

## A SZLOVÁK IRODALOM MAGYAR NYELVŰ TÖRTÉNETE ELÉ\*

Írta: SZIKLAY LÁSZLÓ

Aki bizonyos mértékig még ma is a letűnt korszakok nacionalizmusával, illetőleg e nacionalizmus befolyása alatt állva szemléli a szlovák s a magyar nemzet múltját, az méltán csodálkozhat rajta: — miért állítja össze egy magyar irodalomtörténész a magyar kutatók, illetőleg a magyar olvasóközönség számára a szlovák irodalom részletes történetét? Akit volt uralkodó osztályaink vég nélküli torzalkodásai csak ahhoz szoktattak hozzá, hogy szlovákok és magyarok, szlovák és magyar tudósok között csak nemzeti nézeteltérések képzelhetőek el, az mind magyar, mind szlovák részről eleve gyanakvással fogja ezt a könyvet a kezébe venni: nem jelenti-e mindössze azt, hogy eggyel szaporítja az áldatlan múlt vitairatainak számát?

Nyilvánvaló, hogy a két szomszédos nemzet irodalmának és kultúrájának objektív, elfogultságmentes és lehetőleg maradéktalan, teljes bemutatása csak az említett nacionalista elfogultság kiküszöbölésével, csak a marxista tudomány elveinek és módszerének elfogadása és elsajátítása után képzelhető el. Hiszen a múltban is azok tűzték ki maguk elé magyar részről a szlovák, szlovák részről a magyar irodalom bemutatását, akikre a két nép mint haladó szellemű íróira, tudósaira, kultúr munkásaira tekint s akik a maguk korában felemelték szavukat a népellenes uszítás, a sovinizmus ellen. Hviezdoslav Petőfire hivatkozva tiltakozott, amikor az akkori budapesti kormányzat nemzetiségellenes politikáját kifogásolta s Adyt „a derűsebb idők heroldjának” nevezte, amikor az a Magyar jakobinus dalában közösnek találta a magyar, a román s a szláv népek bánatát. A ma szerény irodalomtörténeti kutatója, aki munkájával éppen úgy a szocializmus, illetőleg a kommunizmus építését akarja szolgálni, mint a fizikus, az orvos, a mérnök vagy az agronómus — azzal akarja végleg felszámolni, gyökerestül kiirtani a múltból ittmaradt nemzeti elfogultságnak még csak a nyomát is, hogy hosszú évek kutatómunkájának eredményeképpen bemutatja nemzetének a másik nemzet irodalmi fejlődését.

Ezzel részben már azt is megmondottuk, hogy miért nem fordítottuk le egyszerűen a múlt évben Pozsonyban, az Osveta kiadónál megjelent szlovák

\* Ezt a tanulmányt a szerző szlovák nyelven mutatta be Pozsonyban a Szlovák Irodalomtudományi Társaság ülésén 1962. január 24-én, mint a Szlovák Tudományos Akadémia irodalmi intézetének vendége „A szlovák irodalom története” (Budapest, 1962. 885 l.) c. munkájának megjelenése alkalmából.

nyelvű szlovák irodalomtörténetet magyarra. Nyilvánvaló, hogy a mi munkánknak részben más a szempontja, mint a szlovák irodalomtörténeti kézikönyvnek. Nekünk mindig arra kellett tekintettel lennünk, hogy szerény művünkben a magyar olvasó érdeklődési és ismeretköréből, érzésvilágából kiindulva mutassuk be a szlovák irodalom jelenségeit, hogy anyagunkat közel hozzuk azokhoz, akiknek e könyvet szántuk. Az idézett szlovák műről a szlovák irodalmi közvélemény mint „népszerű összefoglalás”-ról beszél; — a szlovák irodalom első nagy marxista tudományos szintézise viszont most folyik s eddig csak első két kötete látott napvilágot. Magyarországon — persze — kétféle szlovák irodalomtörténeti összefoglalás kiadására nem gondolhatunk. Tehát akkor, amikor szerény művünk összeállításához hozzáfogtunk, eleve kétféle olvasóval kellett számolnunk. Magunk előtt kellett látnunk mind kutatóinkat, mind pedig művelt olvasóközönségünk szélesebb rétegeit is.

Nem hiszem, hogy ma bárki is vitába szállna a következő állítással: — a magunk irodalmának jobb, mert elmélyültebb, árnyaltabb, gazdagabb ismeretéhez jutunk, ha meg tudjuk, mi történt a közvetlen szomszédunkban, nem egy helyen a mi népünkkel együtt élő nemzetnél. Nyilvánvaló, hogy pl. a magyar felvilágosodás marxista kutatója csak nyer azzal, ha tudja, hogyan nyilvánultak meg a szlovákoknál a kor nyelvújítási törekvései; de nyilvánvaló pl. az is, hogy a modern szlovák líra tanulmányozása is könnyebb, ha ismerjük a Nyugat költőit. Ezt a két példát itt most csak azért említem, hogy illusztráljam: a kölcsönös megismerésre az irodalomtudomány művelőinek maguknak is szükségük van. Kézikönyvünket tehát úgy kellett összeállítanunk, hogy az a kutatók igényeit is kielégítse, szempontokat adjon nekik a két irodalom kapcsolatainak, párhuzamos jelenségeinek tanulmányozásához, úgy, hogy a szlovák irodalom egyes jelenségeinek, korszakainak, íróinak, műveinek bemutatása is megfelelő színvonalon történjék. Ugyanakkor viszont mindig szem előtt kellett tartanunk azt is, hogy könyvünk nemcsak a szakembereknek szól, hanem azoknak a művelt olvasóknak is, akikben sikerült érdeklődést kelteni a magyar nép szomszédai iránt.

A közvetlenül könyve fogadtatása előtt álló szerző egyik legnyugtalanítóbb, legkétkedőbb kérdése: sikerült-e érvényesíteni, illetőleg összeegyeztetni ezt a két szempontot? Erre már csak bírálóink fogják tudni megadni a kellő választ.

A könyv sajátos célkitűzése határozza meg az anyag feldolgozásának módszerét. Nyilvánvaló, hogy ez sem az eddig megjelent szlovák, sem az eddig megjelent magyar kézikönyvek módszerével nem lehet azonos.

A szlovák irodalomról már elég korán írtak magyar nyelven. Ezek a letűnt társadalmi rendszerekben kiadott művek viszont elsősorban nem magának a szlovák fejlődésnek a bemutatását tartották szem előtt, hanem annak a nacionalista elgondolásnak az érvényesítését, amely a szlovákokat pusztán a magyarság nemzetiségének tekintette. Anélkül, hogy most alaposabb bírálatban részesítenők ezt a szemléletet, illetőleg, hogy megkeresnők történelmi és társadalmi gyökereit, meg kell mondanunk, hogy ez az elgondolás érvényesült a magyar nemzeti irodalomtörténetírás megalapítójánál, TOLDY FERENC-nél, amikor kézikönyve fejezeteinek függelékében regisztrálta a szlovák irodalom egyes jelenségeit, SZINNYEI JÓZSEFNél vagy utódjánál, GULYÁS PÁLnál, amikor a „Magyar írók” című életrajzgyűjteménybe a szlovákokat is felvették. De már elég korán jelentek meg önálló magyar nyelvű szlovák irodalmi

fejlődésrajzok is. Mind GÁSPÁR IMRÉNEK 1879-ben megjelent műve, mind pedig PECHÁNY ADOLFNAK 1913-ban kiadott összefoglalása nemcsak módszerével avult el, hanem nacionalista szempontjaival is.

A pozitivisták korszakában a szlovákok is bemutatták magyar nyelven a maguk irodalmát. SAMO CZAMBEL és JOZEF ŠKULTÉTY tanulmányai ugyan gyűjteményes munkákban jelentek meg, de a maguk idejében így is jó ismeretterjesztő szolgálatot tehettek. A szlovák irodalomtörténetírás fejlődésével teljesen elavultak s ma már legfeljebb csak kapcsolattörténetünk fontos dokumentumai abból a korszakból, amikor a nacionalizmus szelleme a legjobban fertőzte meg magyarok és szlovákok viszonyának légkörét.

Minőségi változás akkor következett be ebben a szemléletben, amikor Csehszlovákiában a két háború között a magyar kisebbség haladó szemléletű ifjúsága megismerte és megszerette a cseh és a szlovák irodalom kiemelkedő nagyjait és remekműveit. Ekkor születtek meg az első művészi színvonalú magyar fordítások a szlovák irodalomból. E kérdésnek a részletezése most nem ide tartozik. Itt most csak annyit teszünk hozzá, hogy Ady kultusza a szlovákoknál, Krčméry antológiája, az Elán s más folyóiratok tanulmányai a magyar irodalomról a csehszlovákiai magyarok itt említett érdeklődésének ellenpólusaként jelzik, hogy már a két háború között megindult az a folyamat, amelynek a nationális elfogultság kiküszöbölése mind a két oldalon a végállomása. Ebben a periódusban kezdtük el kutatómunkánkat mi magunk is. Sok részletmunka mellett „A szlovák irodalom” című könyvünkben próbáltuk meg összefoglalni eredményeinket. Ebben a könyvben hangsúlyoztuk először a magyar és a szlovák irodalom múltjában a közös patriotizmus, a közös elnyomók ellen vívott harc következtében kialakult közös vagy legalábbis hasonló vonásokat. E könyvünk megírása közben még nem ismertük a marxista irodalomtörténetírás módszerét — s túlságosan hungarocentrikusak voltunk ahhoz, hogy a kapcsolattörténeti problémákat megnyugtató módon tudjuk megoldani. Sokan szándékunkat is félreértették, s elhárították a két irodalom közös problémái felvetésének szükségességét, illetőleg helyességét.

Fölöslegesnek tartjuk, hogy itt — akár dióhéjban is — áttekintést adjunk a szlovák irodalom történetének szlovák nyelvű összefoglalásairól, illetőleg kézikönyveiről. Erre a feladatra itt jóval hivatottabb kutatók találhatók. Annyit viszont e tanulmányunkban is meg kell mondanunk, hogy a szlovák nyelvű összefoglaló munkák keveset foglalkoztak a szlovák irodalom magyar kapcsolataival. A nemzetiségi harcok korában érthető volt ez az elzárkózás; az a szlovák író, akit az uralkodó rendszer szolgabírája, tábornoka, csendőre és egyéb hatalmasságai magyar nyelven nyomtak el, nyilván nem kereste éppen a magyar irodalomhoz a kapcsolatot, — ha csak nem volt olyan világosan látó emberséges ember, mint pl. Hviezdoslav, aki éles különbséget tudott tenni a Tiszák, Bánffyák és a magyar nép, a magyar haladó körök között. Attól tartunk viszont, hogy a szlovák irodalom magyar kapcsolatainak, a két irodalom párhuzamos jelenségeinek kérdését sok mai szlovák irodalomtörténész sem tartja eléggé számon. Mi, magyar irodalomtörténészek tudjuk a legjobban megérteni ennek az okát. A nyelv nem tudása a nagy akadály. Hányszor teszünk mi, magyar Keletközépeurópa-kutatók szemrehányást többi magyar kollégánknak, hogy a magyar irodalom múltja egyes jelenségeinek elemzésénél nem veszik figyelembe, mennyi a hasonlóság ugyanannak a korszaknak lengyel, cseh, szlovák, román, délszláv, bolgár stb. jelenségei között. Nyilván-

való, hogy a felsorolt nyelvek nem tudása okozza a kellő tájékozódás hiányát. Nyilvánvaló az is, hogy a fiatal szlovák irodalomtörténészek is sokkal jobban tudatosítanak egy Kollár és Vörösmarty, Janko Král' és Petófi, Ady és Krasko eszmei és formai rokonságát, ha a magyar nyelv jobb tudása segítségével ismernek irodalmunkat.

A magyar anyanyelvű kutatók és a nagyközönség tájékoztatása mellett könyvünknek tehát meglehet talán az a haszna is, hogy felhívja a figyelmet a szlovák irodalomnak ma még talán nem eléggé tudatosított magyar párhuzamaira. Szilárd meggyőződésünk, hogy mind a magunk múltjának, mind pedig közös múltunknak az ismerete hiányos és torz marad, ha nem számolunk azokkal a rokonvonásokkal, amelyek irodalmunkat szomszédainkhoz fűzik. Elsősorban a pozitív kapcsolatokra gondolunk. Arra, hogy a két nép évszázadokon át együtt harcolt a közös ellenség ellen jóban és rosszban is, hogy ennek a nyomai a haladó irodalomban még akkor is megmaradtak, amikor uralkodó, illetőleg vezető osztályaink a legélesebb módon álltak egymással szemben s engesztelhetetlen élet-halál harcot hirdettek a másik nemzet ellen. Históriais énekeink közös tematikája, közös két-, sőt háromnyelvű íróink a XVII–XVIII. században, Csokonai nagy népszerűsége a XIX. század elejének szlovák irodalmában, népies romantikánk közös hősei stb., stb.: a szlovák és a magyar irodalomnak e kapcsolatait nem azért hozzuk elő és hangsúlyozzuk, hogy velük bármilyen szempontból is vitát provokáljunk, hanem azért, mert úgy érezzük, hogy ezzel olyan eddig méltatlanul elhanyagolt területek vezetőjét el az olvasót, amelyet érdemes bejárni, ha mind a két nemzetnek az irodalmát alaposabban akarjuk megismerni. Vajon azt jelenti-e ez, hogy el akarjuk kendőzni vagy éppen le akarjuk tagadni a nacionalizmus korának ellentéteit, azt a nemzetiségi elnyomást, amely főleg a XIX. század második felében volt a magyarországi viszonyokra jellemző? Ez az igazságnak kétségtelenül meghamisítása, kutatóhoz — s főleg marxista kutatóhoz — méltatlan eljárás volna. De azt talán sikerült kézikönyvünkkel érzékeltetünk, hogy a nemzeti torzalkodások felszíne alatt mindvégig megmaradtak a dolgozó nép közös küzdelmeinek nyomai s hogy a haladó hagyományaink szempontjából az, ami közös, sokkal többet mond, mint az, ami elválaszt.

Ami most már kézikönyvünknek sajátos módszerét illeti: — abból indulunk ki, hogy közönségünket ismeretlen területre kell elvezetnünk. Éppen ezért az egyes korszakok és bennük az írók ismertetése közben nem elégedtünk meg a jelenségek elemzésével és a szlovák fejlődésbe való beágyazásával, hanem a legfontosabb műveket narratív módon is igyekeztünk bemutatni, a teljes tisztánlátás kedvéért nem riadtunk vissza a tartalmi ismertetésektől sem.

Könyvünket — a bevezetésen kívül — kilenc nagyobb fejezetre tagoltuk. E fejezeteken belül igyekeztünk részletes karképet adni; az egyes korszakok társadalmi-politikai arculatának bemutatása mellett minden esetben súlyt vetve arra is, hogy az irodalmi élet kísérő jelenségei: a kor kulturális (tudományos, ismeretterjesztő, nemzetpolitikai, irodalmi) egyesületei, legfontosabb hírlapjai, röpiratai, egyéb kultúrpolitikai tényezői is bemutatást nyerjenek. A kétségkívül igen fontos — s mindvégig a magyar történelemhez is viszonyított — karképek mellett a főhangsúlyt mégis az egyes íróportrékra vetettük s ez íróportrékon belül is azoknak a jellemvonásoknak a megragadására, amelyek együtt a *szlovák irodalom sajátos arcát* vannak hivatva bemutatni. Az egyes fejezeteken belül kialakított alfejezetekben azoknak az íróknak a csoportjait

foglaltuk össze, akik korukat egy társadalmi bázisról, tehát hasonló világ-szemlélettel s művészi ízléssel ítélték meg. Csak azoknak az íróknak szántunk külön alfejezetet, akiknek a műve korszakos jelentőségű. Az a tény, hogy vannak a könyvünkben írók, akik egyedül alkotnak egy alfejezetet s vannak, akik csak többedmagukkal, már önmagában véve is *rangsorolást* jelent. Válgalunk kellett a felelősséget azért is, hogy a magyar kutatók és olvasóközönség részére az értékelést mi végezzük el első ízben magyarul ezen a nálunk aránylag ismeretlen területen.

A szlovák irodalom jelenségeit a marxizmus—leninizmus szemlélete alapján a szlovák társadalom kialakulásába és fejlődésébe igyekeztünk beágyazni a legrégebb időktől 1945-ig. Ezért állandóan szem előtt tartottuk a szlovák nemzetté válásnak, a szlovák nemzeti öntudat kifejlődésének problémáját. Ha erre a kérdésre a szorosán vett irodalmi méltatás mellett más kézikönyvhöz képest nagyobb súlyt vetettünk, azt azért tettük, mert nagy mértékben befolyásolta a szlovák—magyar viszony alakulását. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a modern (polgári) nemzeti öntudat kifejlődése előtt a régi, többnyelvű Magyarország területén nemcsak a nemesség patriotizmusa volt közös. E nemesi patriotizmusból a nemzeti differenciálódás idején a magyar uralkodó osztály „úr nemzet” fogalma fejlődött; egyik nem is legjelentéktelenebb oka annak, hogy a XIX. század folyamán a magyar és a szlovák politikai és kulturális életben olyan sok ellentét támadt. De a régmúlt időkben a szlovák és a magyar polgárt, értelmiségit, sőt jobbagyot is azonos patriotizmus fűtötte, amikor a törökök ellen fogott fegyvert vagy nyomorára a XVII—XVIII. század nemesi felkeléseiben keresett enyhülést. A polgári nemzeti öntudat fejlődésével e közös patriotizmus lassan-fokozatosan felszámolódott, a haladó írók tudatában a nemzeti önállóságra törekvés váltotta fel, nyomai a tudat alatt mégis megmaradtak. Éppen nem a rendi-nemesi világ felé áhítózva, hanem a *nép* múltbéli közös harcaira való emlékezéssel. Ez az, amiről a nacionalista tudomány mind a két oldalon csaknem teljesen megfélemezte. A szlovák és a magyar irodalom kapcsolatainak hangsúlyozását tehát mi nemcsak magának az összehasonlító irodalomtörténetnek ma mind inkább és inkább előtérbe kerülő szempontjából tartjuk fontosnak, hanem a két népet összefűző haladó hagyományok hangsúlyozása kedvéért is.

Könyvünkben tehát a kapcsolatoknak lényegesen több helyet szentelünk, mint amennyire az egy másik irodalom fejlődését tárgyaló műben általában szokás.

A szlovák írók hosszú ideig nem a saját népük nyelvét művelték, hanem latinul, csehül vagy valamelyik más hazai nyelven szólaltak meg. A közös patriotizmusnak s ennek a ténynek a következtében vannak a magyar és a szlovák irodalomnak közös írói. Egyszer s mindenkorra pontot akarunk tenni annak az áldatlan vitatkozásnak a végére, amely ezekkel az írókkal (pl. Beniczky Péterrel, Bél Mátyással, Wallaszky Pállal) kapcsolatban a nacionalizmus korszakának íróira volt jellemző. Minden jelenség, amely valamely irodalom fejlődését, mint a nemzeti társadalmi fejlődés felépítménye elősegítette, szorosán beletartozik a nemzeti irodalom történetébe, még akkor is, ha vegyes-, latin- vagy másnyelvűsége következtében a másik irodalom is igény tart rá. Ha ebből a szempontból indulunk ki, közös íróink már nem a múlt áldatlan nemzeti vitáihoz szolgálnak meddő anyagot, hanem *közös* hagyományaink szerves részévé válnak.

Közvetve így már azt is megmondtuk, hogy e kézikönyvben is elsősorban mit tekintünk a szlovák irodalomhoz tartozó jelenségnek. Főleg azokkal a korszakokkal kapcsolatban kell felvetnünk ezt a kérdést, amelyekben még nem alakult ki a szlovák irodalmi nyelv. A pozitívizmusnak az az álláspontja, amelyet Jaroslav Vlček is a magáénak vallott, hogy csak a szlovák nyelven írt irodalom tekinthető szlovák irodalomnak, éppen olyan merevnek bizonyult, mint amilyen merev, mert nem tud számolni az irodalom természetes, társadalomba épített fejlődésével az egyes írók faji eredetének kutatása vagy éppen a területi elv kizárólagos érvényesítése. A vegyes nemzetiségű Kelet-közép-Európában sok író etnikai eredetét meghatározni legalább olyan nehéz, mint egy-egy területet a nemzeti irodalom kizárólagossága szempontjából körülhatárolni. A magyar és a szlovák együttélés legszebb példáit éppen annak a következtében találjuk, hogy nemzeti irodalmunk fejlődése területileg is összefonódik: Balassa Bálint élete éppen úgy összeforrt Nógrád és Liptó megyével, mint a Kolláré Pesttel. Eperjesen éppúgy játszottak magyar iskola-dramát, mint ahogy nem lehet a szlovák nemzeti öntudat fejlődéséből a mezőberényi gimnáziumot sem kikapcsolni.

Mi tehát kézikönyvünkben szemügyre veszünk minden olyan jelenséget, amely elősegítette a szlovák irodalmi és általános kulturális fejlődést még akkor is, ha nem szlovákul szólt. Ismeretes, hogy amikor a világi költészetben a középkori egyház latin nyelvének helyébe a nemzeti nyelv vonult be, a szlovák írók a szomszéd szláv népnek, a csehnek a nyelvén szólaltak meg. Mint a protestánsok kifejező eszköze, a cseh a szlovákok közt hosszú időn át csaknem önálló életet élt. Mégis biztosította a szlovák fejlődés szoros kapcsolatát a cseh fejlődéssel. Ezért tarthatjuk természetesnek azt a jelenséget, amelyre könyvünkben ugyancsak felhívtuk olvasóink figyelmét: a cseh és a szlovák irodalomnak is vannak közös írói. Számon tartjuk mind a szlovákokat, akik csehül írtak s akikre a cseh irodalom is mint a saját íróira tekint (Ján Silván, Pavel Kyrmezer, Ján Kollár, Pavel Jozef Šafárik stb.), mind a cseheket, akik akár a XVII–XVIII., akár a XIX–XX. század folyamán kerültek a szlovákok közé s itt kifejtett működésükkel beírták nevüket a szlovák irodalom történetébe is (Tranovský, Jankobaeus, Votruba, Vlček, Jilemnický stb.).

Már ezzel a ténnyel is érzékeltettük, hogy a szlovák irodalom cseh kapcsolatai nemcsak magának a nyelvi jelenségnek köszönhetők. Dinasztikus, politikai, katonai kölcsönhatások a két ország: Csehország és a középkori Magyarország között állandóan voltak már a kezdetek kezdetén is; a huszita korszak történeti eseményei a két nép rokonságát csak elmélyítették. Morvaországnak és a közvetlen szomszédságában fekvő szlovák lakta területeknek már elég korán megindult kereskedelmi kapcsolatai a cseh és szlovák kulturális kölcsönösségnek éppen úgy forrásai lettek, mint a lakosság bizonyos rétegeinek ide-oda áramlása főleg a vallási üldözések idején. Az irodalmi kapcsolatok intenzitását a két nyelv közeli rokonsága csak elmélyítette.

A magyarral közös patriotizmus és a fejlődés folyamán egyre intenzívebbé vált cseh kapcsolatok: — e két pólus között haladt évszázadokon át a szlovák kultúra fejlődési útja. Úgy igyekeztünk megrajzolni ezt az utat, hogy a határterületeket, amelyeken át vezetett, egymáshoz is jól arányítva mutassuk be. Hogy ez mégsem sikerült teljes mértékben, az főleg a sok feltáratlan kérdésnek tulajdonítható. A szlovák irodalom történetében éppen komparatív szempontból sok ma még a fehér folt. Tudomásunk szerint most

folyik a cseh mellett a többi szláv irodalmakhoz fűződő kapcsolatok feltárásának munkája is; a szlovák irodalom orosz, lengyel, délszláv stb. vonatkozásairól néhány esztendő múlva bizonyosan lényegesen többet lehet majd szólni. De igen sok a tisztázatlan kérdés maguknak a szlovák—magyar kapcsolatoknak a területén is. Még igen sok filológiai aprómunkát kell elvégezni, hatalmas levéltári és folyóiratanyagot kell feldolgozni, amíg ezt a mindkét nemzet szempontjából fontos kérdést legalább némileg megnyugtató módon lehet tisztázni. Amit eddig szerény kutatómunkákkal ezen a területen feltárnunk sikerült, az mind arra utal, hogy éppen kapcsolataink alaposabb ismerete fog egyrészt a nacionalista gondolkodásmódban fölnevelkedett nemzedékek szemléletéhez képest nagy meglepetéseket hozni s fog másrészt hathatósan hozzájárulni ahhoz, hogy a bizalmatlanságot mindkét oldalon teljes mértékben fel lehessen számolni.

A szlovák irodalom története egy másik nemzet fiának a szemszögéből: így foglalhatnók össze mindazt, ami ebben a könyvben újszerű az eddig megjelent művekhez képest. Ha ehhez hozzávesszük, hogy ez a „másik nemzet” a szlovákság közvetlen szomszédja, amelyik hosszú évszázadokon át egy állam keretein belül élt vele s most egy táborban küzd a szocializmus, illetőleg a kommunizmus győzelméért, akkor — hisszük —, hogy szempontjaink magának a szlovák filológiának a szempontjából sem lesznek érdektelenek.

A fősúlyt mégis a magyar irodalomban eddig teljesen ismeretlen jelenségek bemutatására vetettük. Ezt a kötetet tudniillik elsősorban mégiscsak a magyar olvasóknak szántuk. Úgy véljük, adatfeltáró és ismeretterjesztő szolgálatunkat azzal is elmélyítjük, hogy a szóba került kérdésekhez aránylag bő irodalmat igyekszünk adni. Vigyáztunk arra, hogy a magyarul és a magyar olvasók számára könnyebben hozzáférhető világnyelveken publikált anyagot a lehető legnagyobb számban olvasóink rendelkezésére bocsássuk, de bőven idézzük azokat a cseh- és szlováknyelvű forrásokat is, amelyekből adatainkat merítettük. Számoltunk azzal, hogy ez még kutatóink számára is teljesen ismeretlen terület s ezért nem elégedtünk meg szűkszavú utalásokkal lábjegyzet formájában vagy a legfontosabb forrásanyag kommentár nélküli felsorolásával az egyes fejezetek végén. Értékelő és ismertető bibliográfiát, „bibliographie raisonnée”-t adunk, amelyben szűkszavúan, de mindig a lényegre igyekezve tapintani mondjuk el forrásainkról, mennyiben használhatók marxista—leninista szempontból, mennyire avultak el vagy segítik elő a továbbkutatást. Nem szeretnők, ha bírálóink teljességet várnának el tőlünk ebben a bibliográfiában; hiszen nem volt feladatunk, hogy a szlovák irodalomtörténetírás bibliográfiai kézikönyvét, de még az sem, hogy alapjegyzékét állítsuk össze. Bibliográfiánk fejezetcíme: „Felhasznált irodalom” — világosan megmondja, hogy miről van szó. Azt az anyagot mutatjuk be, amelyet lehetőségeinknek a körülményekhez képest legjobb felhasználásával feldolgozhattunk. E bibliográfiát a szlovák irodalom magyarra fordított legfontosabb műveinek jegyzékével egészítettük ki Fügedi Elek pozsonyi kartársunk gyűjtése alapján. Mind bibliográfiánk, mind forrásjegyzékünk adatgyűjtését könyvünk kéziratának lezárása időpontjában, 1960. március 10-én fejeztük be. Magában a szövegben elég bőven mutatunk be a szlovák irodalomból szemelvényeket. Felhasználtuk az eddig megjelent művészi színvonalú fordításokat. Ott, ahol ilyen nem állt a rendelkezésünkre, az eredetiből e mű számára fordított sze-

melvényeket közlünk vagy külön erre a célra felkért műfordítótól vagy a magunk fordításában.

Ami most már magát a könyv tartalmát illeti, mindenekelött az anyag periodizációjáról kell néhány szót mondanunk. Tudjuk, hogy egy irodalomtörténeti kézikönyv használhatóságát a körültekintő, világos periodizáció nagy mértékben elősegíti. Nem vagyunk ugyan hívei annak az irodalomszemléletnek, amely egyedül ettől várja a múlt helyes vizsgálati módszerének kialakulását, de tudatában vagyunk annak is, hogy jó fejlődésrajzot csak a lehető legjobb korszakolás alkalmazásával lehet elérni. A szlovák irodalomtudományok ebben a kérdésben elfoglalt álláspontjától csak egészen kivételesen, csak abban az esetben térünk el, ha így az egyes szlovák irodalmi jelenségeket a mi irodalomtörténeiszekhez és olvasóközönségünkhöz tudtuk közelebb hozni. Mint általában, a mi periodizációnk mércéje sem lehetett kizárólag csak a politikai korszakváltásnak szempontja. A kettő — mint mindig — a mi könyvünkben is keveredik egymással.

Talán túlságosan unalmas és száraz dolog volna, ha itt most — minden kommentár nélkül — bemutatnók a könyv részletes tartalomjegyzékét. Ehelyett röviden inkább azokra a problémákra célzunk, amelyekre előadott szempontjaink miatt a szlovák irodalomtörténeti munkákhoz képest nagyobb súlyt vetettünk s amelyek közül nem egy további kutatómunkánk irányát is meghatározza.

A Nagymorva Birodalom bemutatásánál a szlovák irodalomtörténeti kézikönyvekben szokásos mértékhez képest talán terjedelmesebb történelmi fejtegetésekbe bocsátkoztunk. Itt elsősorban azt tartottuk szem előtt, hogy alapos történelmi háttér nélkül a magyar olvasó nem tudja megérteni azokat a finomságokat, amelyek az első szláv nyelvű irodalom kialakulásának voltak kísérő jelenségei s amelyek — a XVII. század második felétől kezdve — Cirill és Metód modern szlovák hagyományához vezettek el. A talán kissé túl hosszúra nyúlt fejezet végén felvetjük a kérdést: hogyan tükröződik a szlovák polgári nemzeti öntudat, majd a modern szlovák nacionalizmus kialakulása és fejlődése a szlovák Cirill és Metód hagyomány kialakulásában és fejlődésében? Röviden, szinte tömondatokban kísérjük végig e hagyományt felbukkanásától, Szöllösi Benedek: Cantus catholici-jától kezdve mind a mai napig, közben állandóan hangsúlyozva, hogy a kérdés részletes kidolgozása még ezután elvégzendő feladat.

A középkortól a felvilágosodásig terjedő időszakkal kapcsolatban mindenekelött a nacionalizmus korszakának azt a mind magyar, mind szlovák oldalon felmerült tévhitét akartuk eloszlatni, hogy a szlovák–magyar viszonyt kezdettől fogva a magyar uralkodó osztály és az elnyomott *szlovák* nép viszonya jellemezte. Ezt a XIX. századból a múltba visszavetített szemléletet erősen bírálva igyekeztünk rámutatni, hogy vettek részt a magyarok s más nemzetiségek mellett a szlovákok is az ország életében, irodalmában is. Emellett — a rendelkezésünkre álló forrásmunkák segítségével — részletesen bemutatjuk azt is, milyen szoros személyi és egyéb-kapcsolatok alakultak ki a szlovák és a cseh kultúra között. A magyar és a cseh kapcsolatok egyensúlyával rakjuk le már itt annak a szemléletnek az alapjait, amelyről már fentebb beszéltünk. Részben a magunk, részben mások kutatási eredményeire támaszkodva alapos részletességgel szólunk a históriás énekek problematikájáról s arról, hogy a XVI–XVIII. század népies, jobban mondva félig népies epikus és lírai köl-



tészete a szlovák s a magyar népnek benne tükröződő közös szabadságharcára támaszkodva hogyan teremtett a XIX. századra, sőt a XX. századra is kiható érvénnyel közös műfajokat, közös hősokeket és közös formai hagyományt. A nemesi verselőkkel kapcsolatban nyomatékkal mutattunk rá arra a többnyelvűségre, amelyről fentebb más viszonylatban már szóltunk. Beniczky Péteren kívül bemutattuk a fancsali Joób kódex szerelmesverseit, valamint — egy évszázaddal később — Štefan Selecký barokkosan gáláns udvarló költeményét. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy Ján Mišianiknak ezt a két fontos felfedezését mi tárgyalhatjuk először kézikönyvben s vethetjük fel a régi szlovák irodalommal kapcsolatban a nemesi verselők kérdését, amelyet a polgári nacionalizmus irodalomtörténetírása — érthető okokból elhanyagolt. Úgy érezzük, hogy ezen a területen még csak a kezdetek kezdetén vagyunk s hogy újabb felfedezések még sok meglepetést hozhatnak.

A XVII—XVIII. század tárgyalása közben a „barokk” fogalmának tisztázását nem tekintettük feladatunknak. A szlovák irodalom barokk jelenségeinek bemutatásával viszont hozzá akartunk járulni a közép-európai barokk képének teljességéhez. Nem vagyunk hívei annak a felfogásnak, amely a barokkot teljes mértékben negatív jelenségnek tartja s csak egyházi vonatkozásait ismeri. Anélkül, hogy le akarnók tagadni a barokk egyházi kapcsolatait, rámutattunk a szlovák irodalomban tapasztalható művészi megnyilvánulásaira, valamint arra, hogy a szlovákoknál — sok más kelet-középeurópai nemzethez hasonlóan — a nemzeti öntudat csírái először a barokk korszakban tapasztalhatók. Igen érdekes — hogy bár már ekkor megindulnak az első nemzetiségi viták — kezdetben a nemzeti öntudat első megnyilvánulásai és a hungarus patriotizmus között semmi ellentét sincs.

A szlovák nemzeti öntudat fejlődésének s a nemzeti viták kialakulásának, majd a XIX. század közepétől kezdve egyre erősödő nemzetiségi elnyomásnak a bemutatása közben a kérdés társadalmi hátterét igyekeztünk gondosan felvázolni; — mindvégig ügyelve arra, hogy az egyre erősödő nemzeti ellentétek mellett a közös múltban kialakult közös műfajok, irodalmi hősokek, hanghordozás, formák stb. közösségre, illetőleg hasonlóságára is rámutassunk.

A felvilágosodással kapcsolatban a magyar nyelvújítási törekvések és a Bernolák-féle irodalmi nyelv alapítási kísérlet rokonsága kötötte le a figyelmünket.

Klasszicitás és romantika összefonódásának kérdését állítottuk a középpontba, amikor a következő nemzedék tárgyalásánál a művészi problémák elemzésébe is belefogtunk. Ennek a szlovák irodalomtörténetírásban is jól ismert és alaposan tárgyalt jelenségnek igyekeztünk szélesebb alapokat adni s rámutattunk, hogy a szlovákokkal szomszédos irodalmakban sem ismeretlen. Kollár János írói arcképének bemutatásakor emellett a szempont mellett gondosan felsorakoztattuk mindazokat az adatokat, amelyeket a szláv kölcsönösség eszme megalapítójának Pesten töltött kerekén harminc évről meg tudnunk sikerült. Ezen a ponton még igen sok a kutatni való; annyi már most is bizonyosnak látszik, hogy Jankovics Miklós gyűjteménye a Národnie spievanky-nak nem is megvetendő forrása volt s hogy Kollár a pesti magyar irodalmi, tudományos és társadalmi életnek számos tényezőjével volt kapcsolatban. Személyének s művének általunk már korábban is bemutatott ellentmondásosságát ez még fokozottabb mértékben is hangsúlyozza. Kollárnál a Slávy

dcéra „Předzpěv“-jével (Előhangjával) kapcsolatban, Hollýnál három főműve tárgyalása közben mutattunk rá az eposznak a közép-európai polgári nemzettek kialakulásában játszott fontos szerepére s ennek következtében a szemléletnek, a hanghordozásnak, a stílusnak, sőt még egyes szóképeknek is a hasonlóságára, amely egyfelől Kollár és Hollý, másfelől Vörösmarty és Kölcsey között tapasztalható. „Někdy kolébka, nyní národu mého rakev” (Valaha bölcsője, most koporsója az én nemzetemnek) — mondja Kollár, „Bölcsöd az s majdam sírod is” — mondja Vörösmarty. Ján Chalupka magyar kapcsolatairól szóló tanulmányunk főiskolánk Évkönyvében jelent meg 1956-ban s ezért a Csokonai-kérdésről itt most nem szólnunk részletesebben. Karol Kuzmányynál a jellegzetes polgári műfajok s a biedermeier problémájára hívtuk fel a figyelmet, s különös gonddal elemeztük a klasszikus szlovák költőnek a romantikus Máchához fűződő viszonyát. Mint oly sok szempontból, e tekintetben is MILAN PIŠÚT alapos, körültekintő lektori munkájának tartozunk hálás köszönettel.

Az, ami könyvünkben a Štúr iskolával kapcsolatban talán új az eddig általában ismert megállapításokhoz képest, nagyrészt csak problémafölvetés s vázlatosan megtalálható VIKTOR KOCHOL: Poézia štúrovcov (A Štúr-iskola költészete) c. könyvéről az Irodalomtörténeti Közlemények 1957. 3. számában megjelent recenzióinkban. Tény, hogy a Štúr-iskola legnagyobb költői s az egykorú magyar népies nemzeti költők között olyan rekonvonsók találhatók, amelyek mellett egyetlen kutató sem mehet el szó nélkül, ha súlyt vet arra, hogy művében az összehasonlító irodalomtörténeti szempontok is érvényesüljenek. Mivel már sokszor szóltunk róluk, itt most nem térünk ki részletesen e párhuzamokra; itt csak annyit tartunk szükségesnek megjegyezni, hogy ugyanakkor nem feledkeztünk meg arról a rendkívül fontos és döntő szerepről sem; amelyet a Štúr iskola tagjai a modern szlovák nemzeti öntudat kialakulásában játszottak. E mellett szükségesnek tartottuk hangsúlyozni azt is, hogy a kívülálló számára a szlovák romantikának még e népies költőire is jellemző a lelkes pátosz.

A társadalmi-politikai, sőt irodalompolitikai fejlődést, valamint a Štúr iskola egyes íróinak portréit úgy igyekeztünk megrajzolni, hogy a szlovák nemzetté válásnak e döntő szakaszán az egész *folyamat* világosan az olvasó előtt álljon. Ha az egykorú magyar uralkodó osztály nem is értette meg, a mai magyar olvasónak meg kell értenie, hogy a nyelvileg is, felekezetiileg is, de egyéb szempontokból is megosztott szlovák értelmiség Štúrék működése következtében egységes nemzeti öntudatú osztállyá alakult; az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején a szlovák nemzetté válást befejezett ténynek lehetett tekinteni.

Ebből a szempontból okozott gondot a Štúr iskola két nemzedékének periodizációs problémája. 1848 olyan jelentős cezúra, hogy az ún. második nemzedéket (Palárikot, Kubányt, Zechentert) nyilván nem lehet az első nemzedékkel teljes mértékben egy kalap alá venni; az előmunkálatok is világosan utaltak arra, hogy nagy a különbség a negyvenes s a hatvanas évek társadalmi, politikai s ennek következtében irodalmi helyzete között is. Viszont az előbb említett nemzetté válási folyamatba a második nemzedék is beletartozik; az összefoglalásnak, amely a végső eredményeket s ez eredményeknek a továbbfejlődésre gyakorolt hatását elemzi, közösnek kellett lennie. A Milan Pišút által szerkesztett kézikönyvéhez hasonló megoldást választottuk tehát: két

külön fejezetet szenteltünk a Štúr iskola két nemzedékének, de úgy, hogy közös összefoglalásban soroltuk fel közös eredményeiket.

Az 1867 és 1918 közötti irodalmat — a dualizmus koráét — az előző fejezetekhez hasonló módszerrel megint csak a társadalmi-politikai fejlődés rajzába állítjuk bele. Ün. „kényes téma” ez; hiszen annak a kornak a rajzát kell adnunk, amelyben a magyar és a szlovák vezető osztályok között az ellentétek a lehető legélesebbekké váltak. Mint mindenütt, itt is igyekeztünk teljes mértékben elszakadni a nacionalizmus szemléletétől. Kíméletlenül rántjuk le a leplet a dzsentrivel szövetkezett magyar burzsoázia nemzetiségi politikájáról s azokról a végzetes következményekről, amelyeket ez a politika magyar-szlovák viszonylatban okozott. Ugyanakkor viszont erőteljesen mutatunk rá arra is, hogy miközben a magyar uralkodó osztály s az elnyomott szlovák polgárság között dúlt a harc, abban a dolgozó népnek semmi szerepe sem volt: a szlovák munkásra és parasztra — igaz, hogy kettősen — de ugyanaz az elnyomás nehezedett, amelyik a magyar munkás és paraszt életét is elviselhetlenné tette. Külön hangsúllyal emeljük ki azoknak a haladó szellemű magyar és szlovák férfiaknak a szerepét, akik pozitív értelemben emelték fel tiltakozó szavukat a nép elnyomása s a nemzeti gyűlölködés ellen.

Ami könyvünkben Hviezdoslavnak, a kor magányosának s a szlovák irodalom mindmáig legnagyobb költőjének portréjában az eddigi elemzésekhez képest új, azt már több kisebb tanulmányban azelőtt is megírtuk. Szerény kutatási eredményeinket — amelyek nemcsak Hviezdoslav magyar nyelvű zsengeinek, hanem valamennyi magyar kapcsolatának a problémáit is igyekeztek felgöngyöltetni — ezúttal szervesen beleépítettük a költő fejlődésrajzának és művének elemzésébe; így talán sikerült olyan összefüggésekre is rámutatnunk, amelyek a felületes szemlélő számára homályban maradtak. A realizmus nagy szlovák úttörőjét és megvalósítóját olyan szálak fűzték a magyar irodalomhoz, amelyeket még a legvadabb nemzetiségüldözés sem tudott elszakítani.

A századvég s a századforduló magyar irodalmában érdekes módon tükröződik a magyar kapitalizmus e korbéli fejlődése; abban a mértékben vagyunk a nagyvárosi irodalom fejlődésének tanúi, amilyen iramban fejlődik világvárossá Európának akkor legfiatalabb metropolisza, Budapest. Annak ellenére, hogy a hetvenes években itthon is voltak szlovák törekvések az új városias irodalom elindítására (pl.: KLEIN—TESNOSKALSKÝ: Dunaj című folyóirata) — mégis: a szlovák irodalom művelői közül csak azok találkoztak nagyvárossal, akik az itthoni embertelen iskolapolitika következtében Prágába mentek tanulni. A prágai tanulmányi évek s a cseh realisták nagy élményt jelentettek a századforduló fiatal szlovák írói számára. A szlovák kritikai realizmus első nemzedéke mégis megmarad legszűkebb környezetének: a falunak s a kisvárosnak az ábrázolása mellett. A parasztság ennek a realista elbeszélő- és regényirodalomnak a hőse; később — Janko Jesenskýnél — fellépnek a kisváros figurái is, de a falusi tematika mindvégig megmarad, sokszor a szocialista realizmus középpontjában is a falu népének problémái állanak (Pole neorané, Cesta zarúbaná, Drevená dedina, stb.)

Ami a szlovák szépprózát a századvég s a századforduló idején is érdekes módon teszi a nyugat-európaihoz képest a magyar széppróza rokonává: az az *anekdota*, mint az író epikus anyagának egyik forrása, illetőleg megjelenési formája. Főleg Kukučinnal kapcsolatban említik ezt a szlovák kutatók. Mi

úgy véljük, hogy az anekdota a szlovák szép prózában lényegesen jelentősebb szerepet játszik, mint más nemzetek szép prózájában. Szerintünk ezen a területen még sok a kutatni való, amint hogy igen fontosnak tartanók, ha Kalinčiaktól kezdve egészen Janko Jesenskýig a szlovák szép prózáírók stílusát alapos összehasonlító elemző vizsgálat alá vesszük; az orosz, a német, a cseh, esetleg a francia mellett a fejlődés elősegítésében minden bizonnyal a magyar szép prózájának is szerepe lehetett. Főleg Jókaira kell itt céloznunk, akit csaknem minden szlovák prózáíró ismert. Ezzel viszont azt a gondolatunkat támasztjuk alá, amit e könyvünkben csak mellesleg juttattunk kifejezésre s aminek a részletesebb kifejtése egy későbbi tanulmány feladata lesz; azt, hogy a realizmus korszakában a többi keletközép-európai irodalomhoz hasonlóan a szlovák irodalomban is tovább élnek bizonyos romantikus elemek, amelyek főleg az olvasóközönség bizonyos nemzeti illúzióit hivatottak táplálni. Ezek az illúziók jelentik azt az ellenmérget, amellyel a társadalom a nemzeti létet veszélyeztető tendenciákkal szemben védekezik; s ha egy-egy realista — éppen a nemzeti problémák reális meglátása érdekében — ki akarja olvasóit belőlük gyógyítani, az olvasók nagy többsége hazai és nemzetárulónak tartja. Talán elég, ha ezen a helyen Timravára, illetőleg Timrava egykorú fogadtatására célzunk.

A szlovák szép próza stílusfejlődésének problémáival párhuzamosan vetjük fel a szlovák burzsoázia társalgási nyelve, a művelt, modern szlovák köznyelv kialakulásának kérdését. Igen fontos probléma volna megvizsgálni: milyen fokozatokon ment át a művelt rétegek társalgási nyelve, a népi nyelvnek s az idegen hatásoknak milyen százalékban volt e fejlődésben szerepük s hogy lassan-fokozatosan mikor szabadult fel ez a nyelv az egyházi hagyományok pártosától?

1918 után látszólag teljesen megszakadtak a kapcsolatok a szlovák és a magyar irodalom között. Lélektani szempontból érthető is ez; hiszen a nemzeti elnyomásból s annak következményeiből: a provinciális életformából felszabadult írók új, szabadabb, modernebb élet- és kifejezési forma után áhítoznak, jelszavuk volt, hogy: „El a múlttól.” Hogy a francia, az angol, majd néhány évvel később a szovjet költők mellett mégis — Ady volt egyik legfontosabb példaképük, azt többek között éppen a közös hagyományok *haladó* tényezőinek továbbélésével lehet megmagyarázni. Itt erre a kérdésre sem térhetünk ki részletesen; legutóbb CSUKÁS ISTVÁN foglalta össze: „Ady Endre a szlovák irodalomban” című tanulmányában.

Meg kell őszintén vállalnunk: a két háború közti irányzatok, politikai és művészi törekvések pontos ábrázolása és értékelése jelentette számunkra a legtöbb problémát. Úgy gondoljuk, hogy a mai szlovák irodalomtörténészek kézikönyvük megfelelő fejezetének előkészítése közben hosszas viták, eszmecserek útján jutottak el egy bizonyos tisztánlátáshoz a két háború közti időszaknak nem egy bonyolult kérdésében. Hogy könyvünk szövegében az avantgardisták (DAV, szürrealisták) értékelésénél végül is talán el tudtuk kerülni a vulgárizáló egyoldalúság veszedelmét, hogy talán relatív tisztánlátásra tudtunk eljutni néhány problematikus író kérdésében s hogy meg tudtuk látni az egyes periódusokat az 1918 utáni szlovák irodalomban — az elsősorban JURAJ ŠPITZER igen gondos, lelkiismeretes lektori munkájának tulajdonítható.

Mi a magyar kutató szemével két speciális problémára hívjuk fel ezzel a korszakkal kapcsolatban a figyelmet. Az egyik nagyobb horderejű, a másik részletkérdés.

A szlovák irodalomban a szocialista realizmus lényegesen korábban lép fel, mint a magyar irodalomban. Talán fölösleges, hogy itt most részletesebben bemutassam ennek az *okát*; a kapitalista Csehszlovákiában a Kommunista Párt szabadon működhetett, a Szovjetunióval is szabadabb volt az érintkezés, — míg Magyarországon akkor a Kommunista Párt illegalitásra volt ítélve s a szovjet kultúra termékeivel is csak a legnagyobb nehézségek árán lehetett érintkezni. Nagyobb hangsúllyal szeretném felhívni a figyelmet ennek a következményeire. A szocialista irodalom Csehszlovákiában, így a szlovákoknál is már jóval az 1945-i felszabadulás előtt megszületett; ez korán megindította azt az integrálódási folyamatot, amelynek végcéljában egyfelől a cseh és a szlovák irodalom között fennálló különbségek felszámolása áll, másfelől pedig — a szocializmus légkörében természetesen — azokat a nemzeti előítéleteket van hivatva felszámolni, amelyeknek a burzsoá rendszer volt a szülőanyja.

Részletkérdés, de talán nem érdektelen fölemlíteni: Jilemnický szlovák nyelvének problémája. Nem hisszük, hogy a szlovák szocialista realizmusnak ez a cseh származású nagy írója csak tanítói működése közben, szolgálati helyein tanult meg szlovácul. Ha így volna, akkor a szocialista szlovák szép-próza mesterének műveiben sokkal több volna a nyelvjárási elem. Szerintünk Jilemnickýnek — mielőtt szlovák íróvá vált volna — igen sok volt a szlovák olvasmány-élménye. Legalábbis erről tanúskodik az a körülmény, hogy stílusa sokkal inkább irodalmi, mint népnyelvi stílus. Ezen a területen még sok a kutatni való.

Az anyag alapos, történeti perspektívájú értékelését 1945-ig végeztük el. A legutóbbi tizenöt évről művünk végén csak szerény összefoglalást, illetőleg kitekintést adtunk. Meggyőződésünk, hogy a korszak részletesebb tárgyalása csak sokkal később, csak akkor lesz lehetséges, ha meglesz hozzá a kellő történeti távlat.

Reméljük, hogy szerény művünk egy nagyobb arányú munkának: az összehasonlító keletközép-európai irodalomtörténetnek kiinduló állomása lesz. Ezért mellékeljük művünk végére a politikai történetnek, a szlovák, cseh és a magyar irodalom történetének összefoglaló kronológiai táblázatát. Az egymással rokon fejlődésű szomszéd irodalmak bemutatása a következő lépés: a román, a délszláv, a lengyel, a bolgár, stb. irodalmak összehasonlító kronológiája már nagy lépést jelent majd a kölcsönös megismerés útján.

Egy ötvenéves kézikönyv minden problémájának és minden jellegzetességének bemutatása egy rövid tanulmány keretében lehetetlen. Lehet, hogy a kép, amelyet így rajzoltunk, torzra sikerült. Talán az érdeklődést mégiscsak sikerült felkeltenünk szerény művünk iránt. Tudjuk, hogy igen sok benne a hiány és a hiba. De talán e hiányok és hibák ellenére is sikerült meggyőznünk olvasóinkat szándékunk tisztaságáról. Azt akartuk elérni, hogy a két nemzet tovább jusson a megbékélés, a baráti egymás mellett élés útján.

ИСТОРИЯ СЛОВАЦКОЇ ЛИТЕРАТУРЫ, ИЗДАНА НА ВЕНГЕРСКОМ ЯЗЫКЕ

Л. СИКЛАИ

В этой статье опубликована лекция прочитанная автором 24 января 1962 года в Братиславе на заседании Литературного общества при Институте истории литературы Академии наук Словакии. На это заседание автор был приглашён по поводу того, что в начале этого года вышел его учебник «История словацкой литературы»

(Будапешт, 1962. Издательство Академии наук Венгрии. экз. 885.) Автор статьи пишет, о тех основных принципах, которые он имел в виду при написании учебника. Он показывает развитие словацкой литературы с древнейших времён до наших дней при помощи метода марксистского литературоведения. Он изучает отдельные явления не изолированно, а с одной стороны в связи с развитием словацкого общества, с другой стороны имеет в виду тесные связи, связывающие словацкую литературу с венгерской и чешской литературами. Следы того патриотизма, который характерен для венгерских и словацких писателей в древних столетиях, надолго остались и в литературе эпохи национализма. В конце статьи Л. Сиклаи перечисляет несколько специфических черт, подчёркиванием которых он стремится приблизить словацкую литературу к венгерским литературоведам и читателям.

## ZUR UNGARISCHSPRACHIGEN GESCHICHTE DER SLOWAKISCHEN LITERATUR

Von

L. SZIKLAY

Der Aufsatz ist der Text eines vom Verfasser am 24. Januar 1962, in einer Sitzung der dem Institut für Slowakische Literatur der Slowakischen Akademie der Wissenschaften beigeordneten Literaturwissenschaftlichen Gesellschaft in Bratislava gehaltenen Vortrages. Anlass seiner Einladung war das Erscheinen seines Handbuches: „*Geschichte der slowakischen Literatur*“ (Budapest, 1962., Akademie-Verlag, 885 p.) zu Beginn dieses Jahres. Verfasser berichtet über die Grundsätze, die er beim Schreiben seines Buches vor Augen hatte. Er verfolgt die Entwicklung der slowakischen Literatur von den ältesten Zeiten bis zu unseren Tagen mit den Methoden der marxistischen Literaturgeschichtsschreibung. Die einzelnen Erscheinungen werden nicht isoliert vorgeführt, sondern einerseits ständig in die slowakische soziale Entwicklung eingebettet, andererseits die tiefen Beziehungen von Augen gehalten, die die slowakische Literatur mit der ungarischen und tschechischen Literatur verbinden. Der gemeinsame Patriotismus, der die ungarischen und slowakischen Schriftsteller in den ältesten Jahrhunderten charakterisierte, hinterliess seine Spuren noch lange Zeit auch in der Literatur des Zeitalters des Nationalismus. Am Schlusse seines Vortrages führt Verfasser einige spezielle Charakterzüge an, durch deren Betonung er trachtete, die slowakische Literatur den ungarischen Forschern und Lesern näherzubringen.